

Praktijkonderzoek

NOORTJE TRIMBACH 2017 – 2018

Van sociaal (on)handig naar sociaal handig(er)

Van Haestrechtcollege, Kaatsheuvel

Onderdeel van OMO Scholengroep De Langstraat

Van Haestrechtcollege

Voorwoord

Een jaar geleden ben ik gestart met deze voor mij nieuwe uitdaging. De basis en kader leerlingen zijn echt mijn doelgroep en ik wil ze graag veel meegeven, zo ook de sociale vaardigheden om later in de maatschappij daar profijt van te hebben. Een collega maakte mij enthousiast om door middel van praktijkonderzoek dit te gaan bekijken en uiteindelijk ook te kunnen gaan toepassen.

Vanuit de directie een go gekregen. Hiervoor wil ik Vanja Goossen, directeur van het Van Haestrechtcollege, bedanken voor de mogelijkheid, kans en vertrouwen om mij dit onderzoek te laten doen. Maar ook de leerlingen van klas bk1 schooljaar 2017 – 2018, hun ouder(s)/ verzorger(s) en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege voor het invullen van mijn enquêtes. In het bijzonder wil ik Marion van Ingen bedanken voor het stimuleren om dit onderzoek te gaan doen en gaande het traject mij te helpen, door te laten zetten en te voorzien van feedback.

Als laatste natuurlijk de begeleiders vanuit de AOS, Rian Aarts en Kitty Leuverink voor de bijeenkomsten. Kitty Leuverink wil ik ook nog even apart bedanken voor alle feedback en vertrouwen dat je me gegeven hebt om dit onderzoek af te ronden.

Noortje van de Laar - Trimbach
Kaatsheuvel, juni 2018

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	3
1. Inleiding	4
Omschrijving	4
Aanleiding	4
2. Praktijkprobleem.....	6
Probleemstelling	6
3. Theoretisch kader.....	8
Onderzoeksdoel.....	13
Onderzoeksvraag en deelvragen.....	14
4. Onderzoeksmethode	15
Methodiek: enquête	16
Respondenten	19
Analyse van de gegevens.....	19
5. Resultaten	20
6. Conclusie.....	26
7. Discussie	31
Vooruitblik	31
Terugblik	32
8. Literatuurlijst	33
Figuurlijst.....	34
Tabellijst.....	34
9. Bijlagen.....	35
Bijlage 1: Enquête ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers	35
Bijlage 2: Enquête leerlingen klas bk1.....	38
Bijlage 3: Uitwerking enquête	41
Bijlage 4 De Vragenlijst Sociale Vaardigheden van Jongeren	48

Samenvatting

“Leren is doen” is één van de motto’s van het Van Haestrechtcollege uit Kaatsheuvel. Hierdoor wordt er een beroep gedaan op beheersing en juiste toepassing van sociale vaardigheden. Vanuit het docententeam klas bk1 kwamen signalen dat de leerlingen klas bk1 moeite hebben met sociaal handig gedrag. Uiteindelijk is daar onderstaand onderzoeksdoel uitgekomen.

Vaststellen wat ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school verstaan onder sociaal onhandig gedrag. Dit alles binnen klas bk1 van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel. Herkennen van sociaal onhandig gedrag door ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school, waardoor het gedrag bespreekbaar wordt.

Dit doel is behaald door onderstaande onderzoeksvraag door middel van twee deelvragen te beantwoorden.

Wat verstaan bk1 leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) en docenten uit het docententeam bk1 onder sociaal (on)handig gedrag?

Naar aanleiding van de bestudeerde theorie omtrent sociaal handig en sociaal onhandig gedrag is er een enquête gemaakt om te kijken of de leerlingen klas bk1, ouder(s)/ verzorger(s) klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege dezelfde opvatting hebben omtrent sociaal handig en sociaal onhandig gedrag. Daarnaast is er theorie bestudeerd over de loyaliteitsbanden tussen ouder en kind en de loyaliteitsdriehoek/ dynamische driehoek tussen ouder, kind en school. Hierdoor is het inzichtelijk hoe we de leerling de juiste groeiruimte kunnen geven wanneer er sprake is van sociaal onhandig gedrag.

Uit de enquêtes blijkt dat 83,3% van alle respondenten op één lijn zitten qua wat sociaal (on)handig gedrag betreft. Leerlingen hebben in deze fase van hun leven nog sturing nodig van zowel thuis als school. Het bespreekbaar maken wanneer er sprake is van sociaal onhandig gedrag kan, omdat ouder(s)/ verzorger(s) en de school op één lijn zitten. Wel is er vraag naar vervolgonderzoek om een begeleidingsplan te schrijven voor de school over hoe het docententeam de gewenste sociale vaardigheden en omgangsvormen kunnen inbedden in de lespraktijk.

1. Inleiding

Het praktijkonderzoek “Van sociaal (on)handig naar sociaal handig(er)” beschrijft wat er wordt verstaan onder sociaal onhandig gedrag, hoe sociaal onhandig gedrag herkend wordt en daardoor bespreekbaar wordt. Bekeken vanuit ouder(s)/verzorger(s), leerling en het docententeam van de basisberoepsgerichte leerweg (bb) en kaderberoepsgerichte leerweg (kb) klas 1 (bk1) op het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel. De inleiding beschrijft een korte omschrijving van het Van Haestrechtcollege en de aanleiding van het onderzoek en tot slot staat er in de inleiding een leeswijzer.

Dinsdag eerste lesuur wiskunde aan mijn mentorklasje bk1. Ik sta in de deuropening en ontvang de klas met een gemeente “goedemorgen”. De reacties die ik terugkrijg variëren van een enkele zacht gemompelde “goedemorgen” zonder op te kijken, naar een kreet als “huh” en stilzwijgende leerlingen.

- Noortje Trimbach, docent wiskunde en mentor klas bk1 schooljaar 2017-2018 -

Omschrijving

Het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel is een school voor voorbereidend middelbaar beroeps onderwijs (vmbo) van circa 310 leerlingen. In de visie van de school staat dat goed onderwijs eigentijds is en zich richt op het laten opbloeien, het positief waarderen van de identiteitsontwikkeling van elke leerling, het kwalificeren van iedere leerling voor vervolgonderwijs en het bevorderen van leren in verschillende leercontexten. Er is gekozen voor “Onderwijs op Maat” om het onderwijskundig concept vorm te geven, waarin 3 pijlers: persoonlijke keuzemogelijkheden, structuur, en kwaliteit centraal staan. “Onderwijs op Maat” betekent voor de concrete lespraktijk dat er in verschillende lesonderdelen rekening wordt gehouden met tempo- en capaciteitsverschillen tussen leerlingen.

Aanleiding

Het aantal leerlingen in de klas bk1 op het Van Haestrechtcollege gaat omhoog. Schooljaar 2017-2018 telt de groep 25 leerlingen, in vergelijking met het schooljaar 2016 – 2017 waren het 17 bk1 leerlingen. Daarnaast komen er meer leerlingen met een basisberoepsgericht en een zwak kaderberoepsgericht advies in klas bk1. Deze verschuiving heeft te maken met de dakpan klas kgt1 (kaderberoepsgerichte leerweg, gemengde-, en theoretisch leerweg). De leerlingen met een sterk kaderberoepsgericht advies, worden na een gesprek met de leerkracht van groep 8 en de leerling coördinator van het Van Haestrechtcollege, geplaatst in klas kgt1. Zo is het instapniveau in de jaren lager geworden voor klas bk1 maar wordt er in klas bk1 nog altijd, zoals in de jaren ervoor, les gegeven op een niveau tussen bb en kb

in, om te kijken waar de leerlingen echt staan en wat ze kunnen. Het docententeam klas bk1 merkt op dat de leerlingen het lastig vinden om veel en vaak theoretisch bezig te zijn, maar zodra er praktisch wordt gewerkt en de leerlingen leren door te doen, ziet het docententeam de resultaten van de leerlingen omhoog gaan. Daarom is er eind schooljaar 2016 – 2017 door de directie van het Van Haestrechtcollege besloten na overleg met het toenmalige docententeam dat les gaf aan klas bk1, om de lessen aan klas bk1 op een andere manier in te richten. De insteek is om meer praktisch werken te combineren met kennis opdoen. In de schoolgids van het Van Haestrechtcollege staat dat één van de motto's van de school is "leren is doen". Van de leerlingen wordt meer zelfstandigheid verwacht, door zelf en/of samen met klasgenoten te proberen achter het antwoord te komen. Maar ook dat ze zelf kunnen reflecteren op wat ze gedaan hebben. Hierin blijft de sturing van de docent belangrijk. Beheersing en toepassing van sociale vaardigheden spelen hierbij een grote rol: Samen werken, feedback geven en feedback ontvangen, luisteren naar een ander en je kunnen verplaatsen in een ander zijn voorbeelden van sociale vaardigheden die de leerlingen nodig hebben voor "leren is doen". In hoofdstuk 3 wordt binnen het theoretisch kader nader ingegaan op sociale vaardigheden.

In hoofdstuk 2 wordt het praktijkprobleem beschreven. Het theoretisch kader is uitgewerkt in hoofdstuk 3 met daarachter het onderzoeksdoel, de onderzoeksvraag en de deelvragen. Hoofdstuk 4 beschrijft de onderzoeksmethode. Hoofdstuk 5 bevat de resultatenbeschrijving per deelvraag. Het antwoord op de onderzoeksvraag wordt gegeven in hoofdstuk 6. Tot slotte wordt in hoofdstuk 7 beschreven welke vragen het onderzoek heeft opgeleverd.

2. Praktijkprobleem

Probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt beschreven tegen welk probleem het docententeam van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel, dat lesgeeft aan klas bk1, aanloopt. Daarnaast wordt er beschreven waarom het een probleem is en wat de directie met het onderzoek wil bereiken.

Ik kijk een klas in met allemaal gespannen hoofdjes die mij dan weer allemaal terug aankijken. Wat zou er door die hoofdjes heengaan? De groepsindeling voor de volgende opdracht vertel ik dan ook maar snel, dan is de grootste spanning weg. "Aaaahhh NEE! Juf, met Juul wil ik niet samen in een groepje. Ik wil bij mijn vrienden." Hoor ik dan opeens vanuit de klas.

- Noortje Trimbach, docent wiskunde en mentor klas bk1 schooljaar 2017-2018 –

Met een groter aantal leerlingen en een lager instapniveau, wat beschreven wordt in de inleiding, is het lastig om alle leerlingen evenveel aandacht te geven, terwijl ze daar wel om vragen. In de gesprekken met het docententeam van klas bk1 komt naar voren dat als de leerlingen de aandacht niet krijgen die ze op dat moment willen, ze er meer moeite voor gaan doen om die aandacht wel te krijgen. Leerlingen zien negatieve aandacht ook als aandacht. Daarnaast ziet het docententeam van klas bk1 dat het leerlingen moeite kost om elkaar aan te spreken op gedrag van de ander dat ze niet fijn vinden. Een aantal leerlingen trekt zich terug en andere leerlingen geven hun ongezouten mening waardoor er in sommige gevallen een conflict ontstaat. In samenwerken in groepjes ervaart het docententeam van klas bk1 problemen tussen de leerlingen onderling, met name de leerling die het "hardste roept" bepaald wat er gebeurt.

"Juf! Juuuuuuffff!" Zwaaiend met zijn vinger omhoog roept Duuk om mijn aandacht.

"Duuk, even je vinger opsteken als je iets wilt vragen." Is mijn antwoord dat ik standaard geef als een leerling door de klas roept. "Ik stak mijn vinger toch op."

- Noortje Trimbach, docent wiskunde en mentor klas bk1 schooljaar 2017-2018 –

De omgang van de bk1 leerlingen van het Van Haestrechtcollege met elkaar en hun omgeving is volgens ons, het docententeam, een probleem. Waar wij als docenten ervan uitgaan dat ze weten dat ze naar elkaar kunnen luisteren als de ander praat, taken kunnen

verdelen bij samenwerken, elkaar kunnen aanspreken en kritiek goed kunnen ontvangen en verwerken, blijkt dit in de dagelijkse praktijk toch anders. Bovengenoemde vaardigheden horen bij de sociale vaardigheden, waarbij het in veel gevallen (nog) niet lukt om deze op de juiste manier in te zetten. Herberd Prinsen benoemt in zijn boek 'Trainersboek faalangst, examenvrees en sociale vaardigheden' (2014) voorbeelden van signalen van sociaal onvaardig gedrag. Deze voorbeelden zijn voor het docententeam van bk1 heel herkenbaar met betrekking op de leerlingen van bk1. Over de bevindingen van Prinsen (2014) wordt in hoofdstuk 3 verder gesproken binnen het theoretisch kader (Prinsen, 2014). Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in wat sociaal onhandig gedrag is. Hierbij wordt gekeken door de ogen van de leerling, de ouder en de docent. Er wordt theorie bestudeerd over de sociaal emotionele ontwikkeling van het puberbrein en dan met name op de sociale vaardigheden, waar het sociaal onhandig gedrag vandaan kan komen. Welke vaardigheden op cognitief niveau vinden leerlingen bk1, ouder(s)/ verzorger(s) en het docententeam belangrijk? Daarnaast ook hoe sociaal onhandig gedrag te herkennen is en daardoor bespreekbaar gemaakt kan worden. Dit alles om te bekijken of het mogelijk is om een leerling met sociaal onhandig gedrag te leren sociaal handig(er) te zijn.

3. Theoretisch kader

In hoofdstuk 3 worden de kernbegrippen van dit onderzoek beschreven. Verder het onderzoeksdoel, de onderzoeksvraag en deelvragen. Daarnaast de literatuurstudie over loyaliteit en loyaliteitsbanden die hoort bij de beantwoording van deelvraag 2.

Sociale vaardigheden

Het omgaan met jezelf en anderen betekent sociaal (Centrum Jeugd en Gezin Maasland, 2017). Vaardigheden zijn dingen die men moet kunnen en kennen. Als je over voldoende sociale vaardigheden beschikt ben je in staat om op een goede manier met jezelf en anderen om te gaan (Centrum Jeugd en Gezin Maasland, 2017). Voorbeelden van sociale vaardigheden door Centrum Jeugd en Gezin Maasland (2017):

- Contacten leggen.
- Een gesprek beginnen.
- Omgaan met kritiek.
- Opkomen voor jezelf.
- Omgaan met gevoelens.
- Omgaan met pesten.

Goede sociale vaardigheden spelen een belangrijke rol in het leven (Prinsen, 2009). Kinderen leren al heel jong hoe ze contact kunnen maken met andere mensen. Om de eerste sociale vaardigheden te ontwikkelen is de reactie van de omgeving mede bepalend hoe kinderen deze vaardigheden ontwikkelen (Prinsen, 2009). De ontwikkeling van jongeren tussen de 10 en de 25 jaar kent drie wegen die tegelijk bewandeld worden en elkaar ook beïnvloeden: de lichamelijke ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling (Nelis & Van Sark, 2009). De sociale vaardigheden behoren bij de sociaal emotionele ontwikkeling. Deze ontwikkeling wordt gezien als een essentieel onderdeel van de persoonlijkheid (Prinsen, 2009). De sociale vaardigheden ontwikkelen zich parallel met vaardigheden die ze opdoen bij alle nieuwe contacten met de omgeving zoals de ontwikkeling van identiteit, zelfstandigheid en sociale redzaamheid. Kinderen die sociaal vaardig zijn, zijn vaak populair. Het risico om afgewezen te worden door leeftijdgenoten is bij kinderen die minder sociaal vaardig, of sociaal onhandig, zijn aanwezig. Er kunnen dan aanpassingsproblemen ontstaan. Hierdoor kan het zijn dat het verwerven van sociale vaardigheden voor de sociaal emotionele ontwikkeling onder druk komt te staan. We kunnen dan spreken over sociale problemen (Prinsen, 2009). Het is van belang om te weten wat sociaal onhandig gedrag/ sociaal onvaardig gedrag inhoudt, hoe het herkend wordt en

daarnaast hoe het bespreekbaar gemaakt kan worden om sociale problemen (proberen) voor te zijn.

Sociaal (on)handig/ sociaal (on)vaardig

De puber in de maatschappij en de leerling op school verkeren in een fase van het leven waarin veranderingen in de sociale context zich al dan niet schoksgewijs voordoen (Prinsen, 2014). De overgang van de basisschool naar de middelbare school speelt hierbij ook een rol. De leerling krijgt te maken met meerdere docenten op één dag in plaats van maar één of twee vaste docenten op de basisschool. In de fase waar de jongere zich in bevindt, gaat naast verandering van het zelfbeeld ook het beeld dat anderen van hem hebben nieuw voor hem zijn (Prinsen, 2014). De jongere wordt anders benaderd, mensen stellen andere eisen. De jongere leert zichzelf, anders dan voorheen, kennen. Het is een leerproces waarin zich nieuwe ontwikkelingen voordoen, die op hun beurt weer om nieuwe vaardigheden vragen. Als het de jongere lukt om deze nieuwe ontwikkelingen en de daarbij behorende nieuwe vaardigheden toe te passen is er sprake van sociaal handig gedrag (Prinsen, 2014). Gaat dit niet of in mindere maten dan kan er sprake zijn van sociaal onhandig gedrag. Voorbeelden van signalen van sociaal onvaardig gedrag, wat zich uit als sociaal onhandig gedrag (Prinsen, 2014):

- Pestgedrag of gepest worden.
- Afhankelijkheidsgedrag, met name tegenover volwassenen.
- Sterke reacties op kritiek door agressie of juist depressie.
- Veel behoefte aan feedback (“Doe ik het wel goed?”) en erkenning.
- Onzeker bij nieuwe opdrachten en durven (vaak) geen vragen te stellen of iemand recht aan te kijken.

Loyaliteit

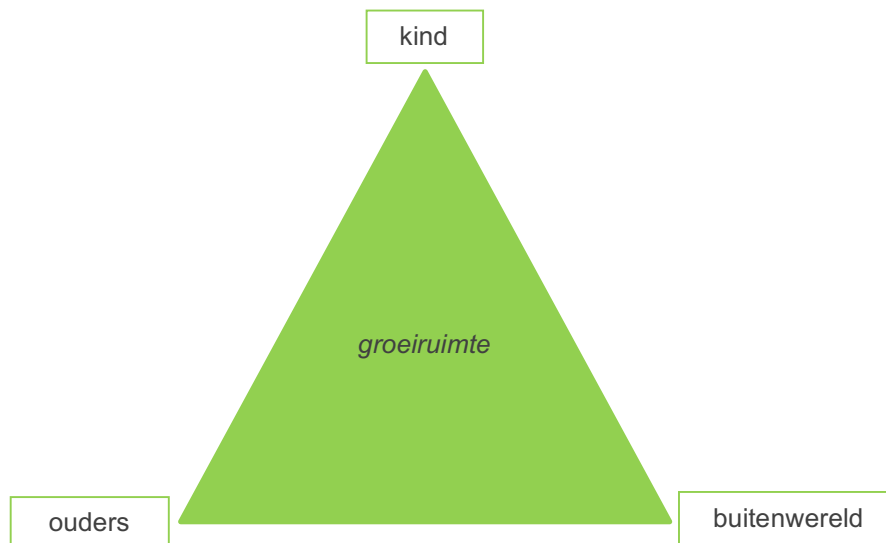
Om sociaal onhandig gedrag bespreekbaar te maken heeft de school naast de leerlingen ook de ouder(s)/ verzorger(s) nodig om het gesprek aan te gaan. Hierbij is het belangrijk om te weten hoe de banden lopen tussen alle partijen. Dit heeft te maken met loyaliteit. Loyaliteit betekent dat je trouw bent aan elkaar (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Er is dan sprake van een vertrouwensband, ofwel een loyaliteitsband. De band tussen ouders en kind is een hele speciale band ook wel de verticale loyaliteit of een verticale relatie genoemd (Prinsen, 2014). Door het krijgen van een kind maakt het ouders verantwoordelijk en het kind is lange tijd afhankelijk van deze verzorgers. Er wordt niet gekozen voor verticale loyaliteit, het is een zijnsloyaliteit. Deze is gebaseerd op een gemeenschappelijke oorsprong

en een gemeenschappelijke erfenis van gezins- en familieleden door de generaties heen (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999). Er wordt dus gesproken over verticaal omdat de relaties tussen kinderen en hun (groot)ouders door deze generaties heenlopen (Ruigrok, 2003). De band tussen kinderen en hun ouders is dan ook sterker dan menigeeen vermoedt (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999). Zo zal een kind, door de loyaliteit naar zijn ouders, bij het maken van keuzes in eerste instantie altijd de stem van de ouders volgen (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999).

Horizontale loyaliteit is een loyaliteit die ontstaat. Deze is bij leerlingen en docenten gebaseerd op de relatie en de rollen in de onderwijssituatie (Broerse & Spreij, 2009). Het heeft alles te maken met geven en ontvangen tussen mensen die op één of andere wijze partners zijn. Naast leerlingen en docenten is er dus ook sprake van horizontale loyaliteit tussen ouders en docenten (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Bij zowel horizontale als verticale loyaliteit ontstaan dilemma's of conflicten. Waarbij het gaat om het maken van keuzes waarbij het van belang is het evenwicht en de balans in relaties in stand te houden (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Belangrijk is dat een docent zowel in woord als daad laat zien de belangen van zowel de leerling als de ouder te behartigen. Daardoor loyaliteitsconflicten voorkomt en de krachten in de dynamische driehoek benut. Dit door het perspectief van de ouders mee te nemen in een gesprek met de leerling en omgekeerd (Broerse & Spreij, 2009).

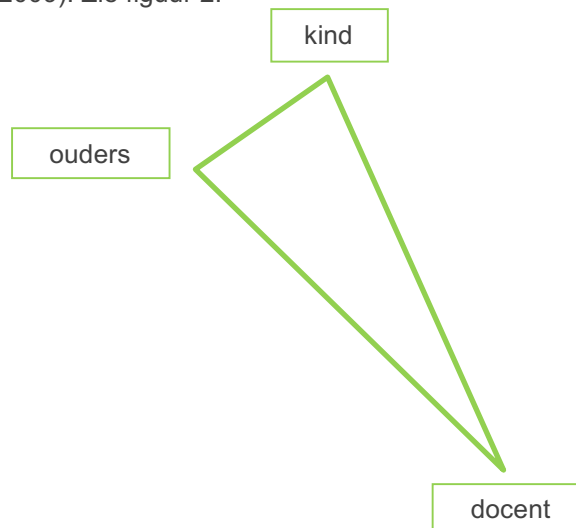
Dynamische driehoek

Dat ouder(s)/ verzorger(s) en school samenwerken bij het opvoeden en begeleiden van kinderen is belangrijk (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Daarin heeft ieder een eigen verantwoordelijkheid. Of dit allemaal vanzelfsprekend is welke verantwoordelijkheid hoort bij wie, is soms nog de vraag. Maar dit is wel essentieel om te zorgen dat het kind genoeg groeiruimte heeft op de juiste plaats. Zodra de verantwoordelijkheid van de ouder(s)/ verzorger(s) en die van de school in elkaars verlengde liggen, krijgt het kind echt de kans zich te ontwikkelen (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Mulligen, Gieles & Nieuwenbroek (2006) geven de verhoudingen tussen de drie "partijen" weer door ze in een driehoek te plaatsen. Binnen deze driehoek vinden processen plaats die het leren van het kind sterk beïnvloeden. Er is in de driehoek continue beweging en daardoor krijgt het kind de kans om te groeien. Er wordt dan ook gesproken over een dynamische driehoek (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006).

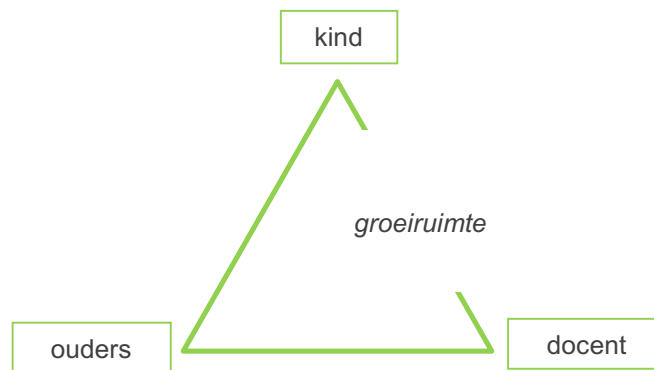
Figuur 1 Dynamische driehoek (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006)

Onder buitenwereld wordt binnen dit onderzoek de school, ofwel de docenten van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel, verstaan. Daarnaast is er een gelijkzijdige driehoek getekend wat betekent dat er een evenwichtige situatie is. Als dit werkelijk het geval is heeft de leerling ruimte om zich te ontwikkelen (Prinsen, 2009). Zodra de onderlinge verhoudingen veranderen gebeurt er iets met de zijden van de driehoek en dus ook met de groeiruumte (Prinsen, 2009). Zie figuur 2.

Figuur 2 De groeiruumte wordt beperkter naarmate ouders en kind samenvallen (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006).

Zodra er twee partijen samenvallen zal de groeiruumte beperkter worden. Als er sprake is van een breuk tussen twee partijen wordt er een relationeel gestoord of soms opgeheven (zie figuur 3). Dan is de groeiruumte opengemaakt waardoor een kind structureel wordt en er niet meer in kan groeien.

Figuur 3 De groeiruumte is structureel als de relatie tussen kind en school (docent) verbroken is (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006).

Het is dus van belang dat alle drie de “partijen” dezelfde kant en richting op willen om de driehoek in evenwicht te houden. Binnen elke “partij” in de driehoek moet verder gekeken worden dan de personen zelf. Er is sprake van hoge mate van beïnvloeding door hun geschiedenis, omgeving en relaties. Bij contact met ouder(s)/ verzorger(s) van een leerling speelt er een hele achtergrond mee die de school niet of nauwelijks kent. De docent is daarnaast ook verweven in een netwerk van relaties en staat in een eigen context (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006). Binnen dit onderzoek is het van belang om eenduidigheid te krijgen wanneer we spreken over sociaal handig en wanneer over sociaal onhandig gedrag van een leerling. Zodat wanneer de docent met de leerling en ouder(s)/ verzorger(s) in gesprek gaat de driehoek in evenwicht is om de groeiruumte voor de leerling zo optimaal mogelijk te houden.

Vanaf hier staat het onderzoeksdoel, de onderzoeksvraag en de deelvragen beschreven.

Onderzoeksdoel

Het is van belang dat het docententeam klas bk1 op dezelfde manier werkt binnen klas bk1. Dit om de lessen en “leren is doen” voor de leerlingen zo helder en duidelijk mogelijk te laten verlopen. Binnen het “leren is doen” wordt het gebruik van sociale vaardigheden heel erg belangrijk, zoals beschreven in de inleiding. Een begeleidingsplan over hoe het docententeam bk1 de gewenste sociale vaardigheden en omgangsvormen kunnen inbedden in de lespraktijk is het uiteindelijke doel. Om tot een begeleidingsplan voor het docententeam bk1 te komen is het van belang om eerst te weten wat sociaal onhandig of ook wel sociaal onvaardig genoemd, gedrag is. Vandaar dat er twee doelen gesteld worden. Het eerste doel is nodig om het tweede doel te kunnen halen. Er zal vervolgonderzoek nodig zijn om allebei de doelen te kunnen halen. Dit onderzoeksverslag richt zich op onderzoeksdoel 1.

Onderzoeksdoel 1

- Vaststellen wat ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school verstaan onder sociaal onhandig gedrag. Dit alles binnen klas bk1 van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel. Herkennen van sociaal onhandig gedrag door ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school, waardoor het gedrag bespreekbaar wordt.

Onderzoeksdoel 2

- Een begeleidingsplan “Hoe kan het docententeam basis/kader klas 1 van het Van Haestrechtcollege de gewenste sociale vaardigheden en omgangsvormen inbedden in de lespraktijk van klas bk1?”

Onderzoeksvraag en deelvragen

Dit onderzoek richt zich op onderzoeksdoel 1 om erachter komen wat er wordt verstaan onder sociaal onhandig gedrag om vervolgens in een vervolgonderzoek onderzoeksdoel 2 te kunnen onderzoeken. Er wordt gekeken naar één klas, klas bk1 van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel. Ouder(s)/ verzorger(s) en docenten horen samen te werken in de opvoeding en begeleiding van de leerling. Eenieder heeft hierin zijn eigen verantwoordelijkheid. In de meest ideale situatie ligt deze verantwoordelijkheid in het verlengde van elkaar waardoor de leerling zich kan ontwikkelen (Nieuwenbroek, 2003). Daarom wordt er in de onderzoeksvraag die hoort bij onderzoeksdoel 1 gekeken vanuit de leerlingen, vanuit de ouder(s)/ verzorger(s) en docenten uit het docententeam bk1 De volgende onderzoeksvraag wordt gesteld:

Wat verstaan de bk1 leerlingen, ouder(s)/verzorger(s) en docenten uit het docententeam bk1 onder sociaal (on)handig gedrag?

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden worden er twee deelvragen gesteld die uitgesplitst worden in kleinere onderdelen.

Deelvraag 1: Wat is sociaal onhandig gedrag?

- Theorie: Wat is er onderzocht en beschreven over sociaal (on)handig gedrag?
- Leerling: Wat verstaan de bk1 leerlingen zelf onder sociaal (on)handig gedrag?
- Ouder(s)/ verzorger(s) van de bk1 leerlingen: Wat verstaan zij onder sociaal (on)handig gedrag?
- Medewerkers van het Van Haestrechtcollege: Wat verstaan zij onder sociaal (on)handig gedrag?

Deelvraag 2: Hoe maak je het bespreekbaar?

- Theorie: Loyaliteitsbanden tussen ouder(s)/ verzorger(s) en hun kinderen
- Theorie: Loyaliteitsdriehoek/ dynamische driehoek tussen ouder(s)/ verzorger(s), leerlingen en de school.
- Hoe kan de loyaliteitsdriehoek/ dynamische driehoek tussen ouder(s)/ verzorger(s), bk1 leerlingen en de school bijdragen aan het bespreekbaar maken van sociaal onhandig gedrag?

4. Onderzoeksmethode

In hoofdstuk 4 staat beschreven op welke wijze de deelvragen beantwoord worden. Welke onderzoeksmethodiek wordt toegepast en hoe deze in elkaar zit.

Deelvraag 1: Wat is sociaal onhandig gedrag?

Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van literatuurstudie omtrent sociaal handig en sociaal onhandig gedrag. Daarnaast is er een enquête afgenomen bij de leerlingen klas bk1 om te onderzoeken wat zij verstaan onder sociaal handig gedrag en sociaal onhandig gedrag door middel van stellingen. Deze uitkomst is vergeleken met de uitslagen van de enquête die voorgelegd is aan ouder(s)/ verzorger(s) van de leerlingen van klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege. Onder medewerkers van het Van Haestrechtcollege wordt verstaan iedereen die werkzaam is op het Van Haestrechtcollege en contact heeft met de leerlingen, te denken aan docenten, conciërge, administratiemedewerker, directeur etc. Er is gekozen om de medewerkers van het gehele Van Haestrechtcollege de enquête voor te leggen omdat alle medewerkers op verschillende momenten met de leerlingen van klas bk1 te maken hebben en het in een later stadium doorgetrokken kan worden naar andere leerjaren. Door zowel de enquête onder de ouder(s)/ verzorger(s) af te nemen als onder de medewerkers wordt er onderzocht of er een groot verschil zit in opvatting van sociaal handig en sociaal onhandig gedrag ten opzichte van de school.

De stellingen in de enquêtes zijn aangepast aan de doelgroep, zodat de geënquêteerde zelfstandig de enquête kan invullen. De uitkomst van de drie enquêtes worden met elkaar vergeleken. Naar aanleiding van de uitkomsten wordt er bekeken hoe het bespreekbaar gemaakt kan worden tussen ouder(s)/ verzorger(s), leerling en docent van klas bk1 van het Van Haestrechtcollege, als er sprake is van sociaal onhandig gedrag bij een leerling uit klas bk1. Dit laatste wordt bekeken bij deelvraag 2.

Deelvraag 2: Hoe maak je het bespreekbaar?

Deelvraag 2 bestaat voor een groot deel uit literatuurstudie. Door middel van de literatuurstudie inzicht krijgen hoe de loyaliteit bij pubers tot stand komt en zich (kan) uit(en). Maar ook hoe de juiste verhoudingen horen te zijn om met leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) en docenten uit het docententeam klas bk1 in gesprek te gaan en te blijven. Door dit inzicht uiteindelijk aanbevelingen kunnen geven met betrekking tot bespreekbaar maken van

sociaal onhandig gedrag. Hierbij worden ook de uitslagen van de enquêtes meegenomen. Mochten er grote verschillen zijn in opvattingen wat valt onder sociaal handig gedrag en sociaal onhandig gedrag zal dit bij de directie van het Van Haestrechtcollege besproken moeten worden hoe de school hiermee om gaat en welk standpunt er ingenomen zal worden.

Methodiek: enquête

De enquête bestond uit stellingen die beantwoord werden door een keuze te maken uit twee opties; sociaal vaardig gedrag of sociaal onvaardig gedrag. Gekozen is voor vaardig en onvaardig om de eventuele negatieve lading van handig en onhandig te vermijden. Er werd gebruik gemaakt van 5 kernbegrippen die gebruikt worden binnen de sociale vaardigheidstraining van de KPC groep (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999) en terug ziet in het Trainersboek faalangst, examenvrees en sociale vaardigheden van Herberd Prinsen (2014).

- Contact maken.
- Iets moeilijks of iets lastigs zeggen.
- Voor jezelf opkomen.
- Commentaar (feedback) ontvangen.
- Commentaar (feedback) geven.

Dit zijn de basis vaardigheden waarop voortgeborduurd kan worden binnen en buiten de lessen. De kernbegrippen waren verdeeld in deelaspecten, welke telkens vier stellingen bevatten. Voor de stellingen is gebruik gemaakt van het artikel “De Vragenlijst Sociale Vaardigheden van Jongeren” uit Tijdschrift voor Orthopedagogiek (Hulstijn, Boomsma, Cohen-Kettenis, & Mellenbergh, 2008). Deze stellingen zijn aangepast zodat ze bij de afzonderlijke deelaspecten passen. In bijlage 4 is een tabel terug te vinden waar de stellingen uit dit artikel vermeld staan.

De ouder(s)/verzorger(s) van klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege hebben dezelfde enquête ontvangen om een goed beeld te krijgen van de eventuele verschillen. Binnen de enquête werd er aangegeven tot welke groep de persoon behoorde. In tabel 1 op de volgende bladzijde een stukje van de opbouw van de enquête voor de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers van het Van Haestrechtcollege. De gehele enquête is terug te vinden in bijlage 1. Voordat de enquête openbaar is gemaakt aan de doelgroepen is deze bekeken en getest door een collega die zelf ook bezig is met onderzoek binnen de AOS.

Tabel 1 Onderdeel uit enquête medewerkers en ouder(s)/ verzorger(s)

<p>Inleiding: Voor mijn onderzoek "Van sociaal (on)handig) naar sociaal handig(er)" ben ik op zoek naar wat ouder(s)/ verzorger(s) en leerlingen klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege verstaan onder sociaal vaardig gedrag en sociaal onvaardig gedrag. Dit om te bekijken of alle drie de partijen dezelfde kant op staan om uiteindelijk, wanneer nodig, het gesprek aan te gaan wanneer er bij een leerling sprake is van sociaal onvaardig gedrag. Dit om te zorgen dat alle drie de partijen kunnen samenwerken om tot de juiste hulp en/of oplossing te komen.</p> <p>De enquête bestaat uit stellingen die beantwoord worden door een keuze te maken uit twee opties: Is het gedrag wat beschreven staat in de stelling:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sociaal vaardig gedrag (Sociaal vaardig gedrag betekent dat je goed weet hoe en wat je kan doen) of - sociaal onvaardig gedrag (Sociaal onvaardig gedrag betekent dat de dingen die je doet niet altijd handig zijn) <p>Deze stellingen zijn verdeeld over vijf kernbegrippen binnen de sociale vaardigheden die terug te vinden zijn binnen de bestudeerde theorie. Per blok met stellingen staat bij welk kernbegrip ze horen.</p> <p>Naast dat de enquête anoniem wordt afgenomen zullen alle antwoorden in vertrouwen worden behandeld en alleen gebruikt worden voor mijn onderzoek.</p> <p>NB Waar "hij" staat mag ook "zij" gelezen worden.</p>			
Contact maken			
Deelaspect	Stelling	Sociaal vaardig	Sociaal onvaardig
Luisteren	De ander aankijken als hij tegen je praat.		
	Doorgaan waar je mee bezig bent als een ander iets tegen je vertelt.		
	Iemand onderbreken omdat je een vraag hebt.		
	De ander laten uitpraten		
Vragen	Anderen aanspreken met hun naam.		

De leerlingen van klas bk1 hebben een enquête met dezelfde strekking stellingen ontvangen, alleen aangepast aan hun belevingswereld. Hierbij is gekozen om binnen de stellingen fictieve namen te gebruiken zodat de leerlingen de stellingen niet persoonlijk nemen. Elke stelling in de leerling enquête kan naast een stelling gelegd worden van de

enquête voor de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers van het Van Haestrechtcollege. In tabel 2 op de volgende bladzijde een voorbeeld van een aantal stellingen uit de leerling enquête. De volledige enquête is terug te vinden in bijlage 2.

De enquête is getest in een pilotgroep. Dit betrof klas bk2. Een klas die vergelijkbaar is qua indeling als klas bk1. Aanwezig bij de afname waren de mentor en de onderzoeker. Hierna zijn een aantal stellingen aangepast qua zinsopbouw vanwege vragen die daar over gesteld werden binnen de pilotgroep. Er zijn geen grote aanpassingen nodig geweest.

De enquête is gemaakt met het programma Qualtrics.

Tabel 2 Onderdeel enquête leerlingen klas bk1

Inleiding:			
<p>Voor een onderzoek wat ik aan het doen ben voor onze school, het Van Haestrechtcollege, wil ik weten wat leerlingen bk1, maar ook jullie ouder(s)/ verzorger(s) en de medewerkers van school sociaal vaardig gedrag en sociaal onvaardig gedrag vinden.</p> <p>De lijst hierna bestaat uit situaties die beantwoord worden door een keuze te maken uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is het gedrag wat beschreven staat volgens jou sociaal vaardig gedrag (<i>Sociaal vaardig gedrag betekent dat je goed weet hoe en wat je kan doen</i>) <p style="text-align: center;">of</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is het gedrag wat beschreven staat volgens jou sociaal onvaardig gedrag. (<i>Sociaal onvaardig gedrag betekent dat de dingen die je doet niet altijd handig zijn</i>) <p>De situaties in de vragenlijst horen bij vijf verschillende sociale vaardigheden. Het gaat er niet om hoe jij het zou doen, maar wat je van het gedrag vindt. Naast dat de enquête anoniem wordt afgenomen zullen alle antwoorden in vertrouwen worden behandeld en alleen gebruikt worden voor mijn onderzoek.</p>			
Contact maken			
Deelaspect	Stelling	Sociaal vaardig	Sociaal onvaardig
Luisteren	Saar kijkt de ander aan als die tegen haar praat.		
	Saar gaat door waar ze mee bezig is als iemand iets tegen haar vertelt.		
	Saar onderbreekt de docent omdat ze een vraag heeft.		
	Saar laat de ander uitpraten.		
Vragen	Saar spreekt anderen aan met hun naam.		

Respondenten

Van de 25 leerlingen die in klas bk1 zitten hebben 23 leerlingen de enquête ingevuld (Leerlingen N = 23). Van de 30 medewerkers van het Van Haestrechtcollege hebben 26 van de 30 deelnemers de enquête beantwoord (medewerkers N = 26). Bij de ouder(s)/ verzorger(s) van de leerlingen bk1 zijn er 16 personen de enquête gestart waarvan er uiteindelijk 12 enquêtes volledig zijn in gevuld (ouder(s)/ verzorger(s) N = 16).

Analyse van de gegevens

Vier deelaspecten die aan het einde van de enquête bevroegd werden zijn door 4 van de ouder(s)/ verzorger(s) niet beantwoord. Bij het benoemen van de resultaten in hoofdstuk 5 staat geschreven wanneer er afwijkingen zijn bij het aantal respondenten die geantwoord hebben. In bijlage 3 is de gehele uitslag van de 3 enquêtes naast elkaar gezet in procenten en terug te vinden.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken die verkregen zijn vanuit de afgenomen enquêtes. Deze resultaten geven antwoord op een drietal onderdelen van deelvraag 1:

- Wat verstaan de bk1 leerlingen zelf onder sociaal (on)handig gedrag?
- Wat verstaan ouder(s)/ verzorger(s) van de bk1 leerlingen onder sociaal (on)handig gedrag?
- Wat verstaan medewerkers van het Van Haestrechtcollege onder sociaal (on)handig gedrag?

In hoofdstuk 6 Conclusie worden deze resultaten gekoppeld aan de beschreven theorie uit hoofdstuk 3. Bij deze koppeling zal ook de literatuurstudie uit hoofdstuk 3 die betrekking heeft op deelvraag 2 worden meegenomen.

Resultaten enquête

In de enquêtes is gebruik gemaakt van 5 kernbegrippen:

- Contact maken.
- Iets moeilijks of iets lastigs zeggen.
- Voor jezelf opkomen.
- Commentaar (feedback) ontvangen.
- Commentaar (feedback) geven.

Deze 5 kernbegrippen waren onderverdeeld in 12 deelaspecten met in totaal 48 stellingen, zie hoofdstuk 3 onderdeel methodiek met betrekking tot de opbouw van de enquêtes. In bijlage 1 en bijlage 2 zijn de enquêtes terug te vinden. De gehele uitslag van de 3 enquêtes uitgewerkt in procenten en de stellingen naast elkaar gezet is terug te vinden in bijlage 3.

Door de leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers is op 83,3% van alle stellingen hetzelfde geantwoord. In 16,7% van alle stellingen was er verschil tussen 1 of meer van de 3 partijen. Kijkend naar de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers zijn deze twee groepen het 95,8% van alle stellingen met elkaar eens over wat sociaal (on)vaardig gedrag is.

Er wordt bij de stellingen die horen bij de kernbegrippen die hierboven staan beschreven gekeken naar de overeenkomsten en de verschillen.

Contact maken

Binnen de deelaspecten *luisteren* en *vragen* zijn geen grote verschillen in opvatting van de stellingen wat betreft vaardig gedrag of onvaardig gedrag. Zowel leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) als medewerkers vinden *de ander aankijken* en *de ander laten uitpraten* sociaal vaardig. Zo ook *anderen aanspreken met hun naam*, *vragen hoe het gaat en wat hij doet* en *op een rustig moment uitleg vragen* wordt door alle drie de groepen gezien als sociaal vaardig.

Iemand onderbreken als die praat, doorgaan waar je mee bezig bent als een ander iets tegen je vertelt en *meteen een vraag roepen wanneer die opkomt* vinden zowel de leerlingen, ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers sociaal onvaardig.

Het deelaspect *vertellen* laat bij twee stellingen verschil zien. Bij de stelling te vinden in tabel 3, is er bij de leerlingen meer verdeeldheid dan bij medewerkers en ouder(s)/ verzorger(s). Bij tabel 4 is te zien dat leerlingen het beschreven gedrag sociaal vaardig vinden.

Tabel 3 Contact maken: deelaspect vertellen 1

De ander betrekken bij je verhaal door vragen te stellen.		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
60,9%	96,2%	100%

Tabel 4 Contact maken: deelaspect vertellen 2

Aan één stuk door je verhaal vertellen.		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
69,6%	0%	25%

Iets moeilijks of iets lastigs zeggen

Binnen dit kernbegrip is onderscheid gemaakt tussen verbaal en non-verbaal. Bij het deelaspect *verbaal* valt één stelling op, zie tabel 5. De leerlingen vinden de stelling sociaal vaardig.

Tabel 5 Iets moeilijks of iets lastigs zeggen: deelaspect verbaal

Roepen (door de klas) naar de ander om stilte.		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
73,9%	23,1%	31,2%

De andere stellingen binnen dit deelaspect zijn op dezelfde manier ingevuld door alle drie de groepen. *Gemaakte fouten toegeven* en *rustig aangeven wanneer je het ergens niet mee eens bent* wordt ingevuld als sociaal vaardig tegen *een ander je probleem laten oplossen* als sociaal onvaardig.

Bij het deelaspect *non-verbaal* zijn de stellingen door 12 ouder(s)/ verzorger(s) ingevuld in plaats van de 16 deelnemers die de enquête zijn gestart. Alle deelnemers aan de enquête binnen dit deelaspect laten geen verschillen zien in de keuze. Sociaal vaardig: *laten zien hoe je je voelt*.

Een ander het betaald zetten als die je gekwetst heeft, spullen van een ander gebruiken zonder toestemming en *gekke gebaren maken naar een ander om iets duidelijk te maken* als sociaal onvaardig gedrag.

Voor jezelf opkomen

Het kernbegrip 'voor jezelf opkomen' kent drie deelaspecten; grenzen aangeven, samenwerken en gevoelens uiten. Bij *grenzen aangeven* is er verdeeldheid binnen de stelling die terug te vinden is in tabel 6. Leerlingen benoemen het gedrag sociaal vaardig, de ouder(s)/ verzorger(s) zijn verdeeld.

Tabel 6 Voor jezelf opkomen: deelaspect grenzen aangeven

De ander negeren als die iets doet wat je niet fijn vindt		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
69,6%	26,9%	50%

Verder wordt *iemand terug pakken* gezien als sociaal onvaardig en *aangeven wat je niet fijn vindt* en *net zo zuinig omgaan met spullen van een ander als met die van jezelf* als sociaal vaardig.

Voor jezelf opkomen bij deelaspect *samenwerken* geeft twee overeenkomsten. Sociaal vaardig: *In overleg de taken verdelen binnen een groep*. Sociaal onvaardig: *Eén iemand bepaald bij groepswork wat er gaat gebeuren*. Maar ook twee verschillen. Bij de stelling in tabel 7 is verdeeldheid bij de leerlingen of het sociaal vaardig of sociaal onvaardig gedrag is.

Tabel 7 Voor jezelf opkomen: deelaspect samenwerken 1

Klagen bij een ander als iemand niet goed meewerkt		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
56,5%	11,5%	18,7%

De stelling te zien in tabel 8 laat verschil zien bij de medewerkers en ouder(s)/ verzorger(s) aan de ene kant en de leerlingen aan de andere kant. De leerlingen vinden het benoemde gedrag sociaal vaardig en de andere twee partijen vinden het benoemde gedrag sociaal onvaardig.

Tabel 8 Voor jezelf opkomen: deelaspect samenwerken 2

Alles goed vinden wat anderen bedenken		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
69,6%	0%	25%

Het laatste deelaspect binnen 'voor jezelf opkomen' is *gevoelens uiten*. Deze 4 stellingen zijn door 12 van de 16 deelnemers onder de ouder(s)/ verzorger(s) ingevuld. *Aangeven wat je wel en niet wil* en *spijt betuigen als je iemand gekwetst hebt* benoemen de drie partijen sociaal vaardig. *Lachen als iets mis gaat bij een ander* als sociaal onvaardig.

Bij 1 stelling is er verdeeldheid bij de leerlingen. Het benoemde gedrag wordt bij de andere twee partijen als sociaal onvaardig gezien. Zie tabel 9.

Tabel 9 Voor jezelf opkomen: deelaspect gevoelens uiten

Je gevoel negeren/ gaan huilen als iemand iets tegen je zegt/ doet wat je niet fijn vindt		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s) N = 12
43,5%	15,4%	33,3%

Commentaar (feedback) ontvangen

Commentaar (feedback) ontvangen is onderverdeeld in positieve feedback of positief commentaar en negatieve feedback of negatief commentaar. De stelling in tabel 10 die hoort bij deelaspect *positief* is er verschil tussen alle drie de partijen. De leerlingen benoemen het gedrag sociaal vaardig zoals ook een kleine meerderheid van de ouder(s)/ verzorger(s). De overige 3 stellingen, *de ander bedanken voor de feedback, iets terug doen voor een ander* en *blij worden als een ander je vertelt dat je iets goed doet*, binnen dit deelaspect zijn door 100% van de geënquêteerden als sociaal vaardig gedrag ingevuld.

Tabel 10 Commentaar (feedback) ontvangen: deelaspect positief

Je ongemakkelijk voelen/ verlegen worden als je een compliment krijgt		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s)
82,6%	11,5%	56,2%

Deelaspect *negatief* binnen commentaar (feedback) ontvangen heeft twee stellingen die anders beantwoord zijn. Daarnaast is het aantal respondenten die de stellingen beantwoord hebben bij de ouder(s)/ verzorger(s) 12 (N = 12) in plaats van de 16 respondenten die gestart zijn. De leerlingen vinden de stelling bij tabel 11 sociaal vaardig

Tabel 11 Commentaar (feedback) ontvangen: deelaspect negatief

Feedback/ commentaar naast je neerleggen en op je eigen manier doorgaan.		
Sociaal vaardig		
Leerlingen	Medewerkers	Ouder(s)/ verzorger(s) N = 12
95,7%	3,8%	33,3%

Leerlingen zijn verdeeld bij de stelling *verdrietig worden van commentaar*, 47,8% vindt het sociaal vaardig tegen 52,2% onvaardig. De stelling die daar tegenover stond in de enquête van de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers is van een andere strekking dan de stelling bij de leerlingen. *Commentaar oppakken als positieve kritiek* wordt door 100% van de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers benoemt als sociaal vaardig.

Commentaar (feedback) geven

Bij commentaar (feedback) geven zijn twee deelaspecten: positief commentaar geven of positieve feedback en negatief commentaar geven of negatieve feedback. De stellingen bij deelaspect *positief* zijn door 12 respondenten van de 16 respondenten die gestart zijn bij ouder(s)/ verzorger(s) beantwoord (N = 12). Alle stellingen binnen beide deelaspecten laten geen verschillen zien onder de drie partijen die zijn ondervraagd.

Complimentjes geven aan een ander als die iets goed doet, benoemen als iets goed gaat, opkomen voor een ander, lachen om grapjes en leuke verhalen van anderen worden gezien als sociaal vaardig. Zo ook *uitleggen waarom iets niet goed is en tips geven voor een andere keer*. Daarentegen is *opmerkingen maken over fouten van een ander en anderen voor schut zetten als ze iets fout doen* ingevuld als sociaal onvaardig.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt gekeken of het onderzoeksdoel behaald is door de onderzoeksvraag te beantwoorden. Hieronder nogmaals het onderzoeksdoel en de onderzoeksvraag.

Onderzoeksdoel

Vaststellen wat ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school verstaan onder sociaal onhandig gedrag. Dit alles binnen klas bk1 van het Van Haestrechtcollege in Kaatsheuvel. Herkennen van sociaal onhandig gedrag door ouder(s)/verzorger(s), leerlingen en school, waardoor het gedrag bespreekbaar wordt.

Onderzoeksvraag

Wat verstaan de bk1 leerlingen, ouder(s)/verzorger(s) en docenten uit het docententeam bk1 onder sociaal (on)handig gedrag?

Per deelvraag wordt terug gekeken naar de bestudeerde theorie en de resultaten van de onderzoeksmethode en waar nodig koppelingen gelegd tussen beide.

Deelvraag 1: Wat is sociaal onhandig gedrag?

De doelgroep in klas bk1 zit op het moment dat ze op het Van Haestrechtcollege komen in een fase waarin de ontwikkeling van de persoonlijkheid plaats vindt (Prinsen, 2009). Binnen de ontwikkelingen van de persoonlijkheid behoort de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Deze ontwikkeling van de sociale vaardigheden lopen parallel met de vaardigheden die ze op doen bij alle nieuwe contacten met de omgeving (Prinsen, 2009). De overstap van de basisschool naar de middelbare school gaat gepaard met veel nieuwe contacten, nieuwe leeftijdsgenoten, nieuwe docenten maar ook nieuwe regels en nieuwe verwachtingen. Een leerproces waarin zich nieuwe ontwikkelingen voordoen en waarbij nieuwe vaardigheden horen. Als het de jongere lukt om deze nieuwe ontwikkelingen en de daar bijhorende nieuwe vaardigheden toe te passen is er sprake van sociaal handig gedrag (Prinsen, 2014). Lukt dit niet of in mindere mate dan kan er sprake zijn van sociaal onhandig gedrag.

Naar aanleiding van de enquêtes die zijn afgenomen onder de leerlingen klas bk1, ouder(s)/verzorger(s) van de leerlingen van klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege is de lijst "Sociaal (on)vaardig?", zie tabel 12, ontstaan. Hierin staan vijf kernbegrippen (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999) onderverdeeld in deelaspecten per

kernbegrip. Elk deelaspect is uit gewerkt in 4 stellingen, afgeleid van een artikel van Hulstijn, Boomsma, Cohen-Kettenis en Mellenbergh (2008). Zie bijlage 4 voor de lijst met stellingen uit dit artikel.

Afwijkende uitkomsten zijn in tabel 12 aangegeven met een grijsstoon. Er is te zien dat bij een zestal stellingen de leerlingen klas bk1 lijnrecht tegen over de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers staan. Bij een tweetal stellingen zijn de ouder(s)/ verzorger(s) en de medewerkers het niet geheel eens. In 16,7% van alle stellingen zijn 1 of meer partijen het met elkaar oneens. Eventuele oorzaken voor deze verschillen worden in hoofdstuk 7, discussie, besproken.

Ondanks deze verschillen is er een lijst met sociaal vaardig gedrag (ofwel sociaal handig gedrag) en sociaal onvaardig (ofwel sociaal onhandig gedrag) uitgekomen. Waarbij 83,3% van de stellingen door alle drie de partijen hetzelfde is geantwoord. Deze lijst is een uitgangspunt om gesprekken aan te gaan tussen docent, leerling en ouder/ verzorger indien nodig. Hierover zal verder worden ingegaan verderop in dit hoofdstuk wanneer het gaat over loyaliteit en de dynamische driehoek.

Uit tabel 12 blijkt dat zowel de leerlingen klas bk1, ouder(s)/ verzorger(s) van de leerlingen klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege weten wat wordt verstaan onder sociaal handig gedrag en wat onder sociaal onhandig gedrag. Dit geeft een richtlijn wanneer sociaal onhandig gedrag zich voordoet het gesprek aangegaan kan worden omdat aangenomen kan worden dat alle partijen weten hoe het hoort te zijn.

Het is wel aannemelijk dat de leerlingen klas bk1 sturing nodig hebben van zowel thuis als school omdat zij zich bevinden in een leerproces binnen de sociale ontwikkeling (Prinsen, 2014), wat terug te vinden is in hoofdstuk 3. Om die sturing de juiste richting en handvatten te geven zal vervolgonderzoek nodig zijn om zo onderzoeksdoel 2 (zie hoofdstuk 3) te verwezenlijken.

Tabel 12 Sociaal (on)vaardig?

Stellingen		Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Kernbegrip: Contact maken			
Luisteren	De ander aankijken als die tegen je praat.	X	
	Doorgaan waar je mee bezig bent als een ander iets tegen je vertelt.		X
	Iemand onderbreken als die praat omdat je een vraag hebt.		X
	De ander laten uitpraten	X	
Vragen	Anderen aanspreken met hun naam.	X	
	Aan een ander vragen hoe het gaat en wat hij doet.	X	
	Een vraag meteen roepen wanneer die opkomt.		X
	Op een rustig moment uitleg vragen wanneer iets onduidelijk is.	X	
Vertellen	Gevonden informatie delen met anderen.	X	
	De ander betrekken bij je verhaal door vragen te stellen.	X	
	Achterstevoren gaan zitten en je verhaal vertellen.		X
	Aan één stuk door je verhaal vertellen.	X (Iln)	X
Stellingen		Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Kernbegrip: iets moeilijks of iets lastigs zeggen			
Verbaal	Gemaakte fouten toegeven.	X	
	Rustig aangeven wanneer je het ergens niet mee eens bent.	X	
	Roepen naar de ander om stilte.	X (Iln)	X
	Een ander vragen om jouw probleem op te lossen.		X
Non-verbaal	Laten zien hoe je je voelt.	X	
	Een ander het betaald zetten als die je gekwetst heeft..		X
	Spullen van een ander gebruiken zonder toestemming.		X
	Gekke gebaren maken naar een ander om iets duidelijk te maken.		X
Stellingen		Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Kernbegrip voor jezelf opkomen			
Grenzen aangeven	Als iemand jouw spullen kapot maakt dan mag je dat terug doen.		X
	Aangeven op een rustige manier wat je niet fijn vindt..	X	
	De ander negeren als die iets doet wat je niet fijn vindt.	X (Iln) X (ou/verz)	X (medew.)
	Net zo zuinig omgaan met spullen van een ander als met die van jezelf.	X	
Samenwerken	In overleg de taken verdelen binnen een groep.	X	
	Één iemand bepaald bij groepswork hoe het gaat gebeuren.		X
	Klagen bij een ander als iemand niet goed meewerkt	X (Iln)	X
	Alles goed vinden wat anderen bedenken.	X (Iln)	X

Gevoelens uiten	Je gevoel negeren als iemand iets tegen je zegt wat je niet fijn vindt.		X
	Aangeven wat je wel en niet wilt.	X	
	Lachen als iets mis gaat bij een ander.		X
	Spijt betuigen als je iemand gekwetst hebt.	X	
Stellingen		Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Kernbegrip commentaar (feedback) geven			
Positief	De ander bedanken voor de feedback.	X	
	Verlegen worden van een compliment. Ongemakkelijk voelen als je een compliment krijgt	X (Iln) X (ou/verz)	X (medew)
	Iets terug doen voor een ander.	X	
	Blij worden als een ander je verteld dat je iets goed doet.	X	
Negatief	Boos worden als iemand commentaar geeft.		X
	Door de feedback het anders gaan aanpakken.	X	
	Feedback naast je neerleggen en op dezelfde manier doorgaan.	X (Iln)	X
	Verdrietig worden van commentaar Commentaar oppakken als positieve kritiek	X	X (Iln)
Stellingen		Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Kernbegrip commentaar (feedback) ontvangen			
Positief	Complimentje geven aan een ander als die iets goed doet.	X	
	Benoemen als iets goed gaat.	X	
	Opkomen voor een ander.	X	
	Lachen om grapjes en leuke verhalen van anderen.	X	
Negatief	Opmerkingen maken over fouten van anderen.		X
	Uitleggen waarom iets niet goed is.	X	
	Anderen voor gek zetten als ze iets fout doen.		X
	Uitleggen aan de ander dat hij er van kan leren.	X	

Deelvraag 2: Hoe maak je het bespreekbaar?

Doordat de band tussen ouders en hun kind(eren) een speciale band is, we spreken over een loyaliteitsband (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006) en wel van een verticale loyaliteit (Prinsen, 2014) was het voor dit onderzoek van belang dat de ouder(s)/ verzorger(s) er het zelfde over dachten als de medewerkers. Omdat de band tussen ouders en hun kind(eren) heel sterk is, zal een kind bij het maken van keuzes in eerste instantie de stem van de ouders volgen (Prinsen, Spaling, & Terpstra, 1999) wat bij het in gesprek gaan over sociaal onhandig gedrag gevolgen kan hebben als er anders gedacht wordt door de ouder(s)/ verzorger(s) en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege. Uit de enquête

blijkt dat 95,8% van de ouder(s)/verzorgers en de medewerkers hetzelfde heeft geantwoord. Het is belangrijk dat ouder(s)/ verzorger(s) en de school samenwerken bij het opvoeden en begeleiden van kinderen (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006) en daardoor de juiste groeirimte ontstaat voor de jongere binnen de dynamische driehoek (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006), zie hoofdstuk 3.

Uiteindelijk is het doel van dit onderzoek behaald omdat er vastgesteld is wat ouder(s)/ verzorger(s), leerlingen en school verstaan onder sociaal onhandig gedrag, zie tabel 12. Het bespreekbaar maken als een leerling toch sociaal onhandig gedrag vertoont door het gesprek aan te gaan met ouder(s)/ verzorger(s), de leerling en de school waarbij gekeken kan worden naar tabel 12 als leidraad. De leerling kan dan groeien doordat de school en ouder(s)/ verzorger(s) op één lijn staan en sturing kunnen geven in wat sociaal handig gedrag is.

7. Discussie

Binnen hoofdstuk 7 wordt er vooruit gekeken naar hoe nu verder en wat te doen met de resultaten. Daarnaast een terugblik over wat anders had gekund en waar tegen aangelopen is tijdens het maken van dit verslag.

Vooruitblik

Het onderzoek heeft mooie punten opgeleverd en een helder beeld gegeven van wat er verstaan wordt onder sociaal (on)handig gedrag. Maar alleen het gegeven dat we weten wat het inhoudt, wil natuurlijk nog niet zeggen dat we het ook daadwerkelijk toepassen. Vandaar dat ik aan de start van dit onderzoek al een tweede onderzoeksdoel had opgesteld om hetgeen wat uit dit onderzoek is gekomen om te gaan zetten naar de dagelijkse lespraktijk. Vervolgonderzoek is naar mijn idee dan ook een must. Zo kan de theorie vertaald gaan worden naar de praktijk. Het is wel van belang dat de medewerkers van het Van Haestrechtcollege de noodzaak er van inzien en het gedragen wordt door het hele team om onze leerlingen te begeleiden in het sociaal handig(er) worden.

Want de vraag die op komt is wel hoe krijg je een team dat op dezelfde manier omgaat met de leerlingen wat betreft sociaal gedrag? Hoe is het in te passen in de lespraktijk, maar ook daarbuiten zoals in de gangen, aula, schoolplein of excursie?

Een aantal collega's, maar ook een enkele ouder/ verzorger gaf aan dat de stellingen binnen de enquête vaak vrij voor de hand liggen of het sociaal handig gedrag of sociaal onhandig gedrag betreft. Maar het handelen ernaar dat daar de moeilijkheid ligt. Hier ligt dan ook een mooie uitdaging voor de toekomst. Een begeleidingsplan "Hoe kan het docententeam basis/kader klas 1 van het Van Haestrechtcollege de gewenste sociale vaardigheden en omgangsvormen inbedden in de lespraktijk van klas bk1?". En nog verder in de toekomst dit uitbreiden naar de andere leerjaren en leerwegen op het Van Haestrechtcollege.

Er gaat gekeken worden naar wanneer dit vervolgonderzoek plaats gaat vinden aangezien we op het Van Haestrechtcollege op dit moment ook bezig zijn met de sociale kwaliteit. Op het gebied van sociale kwaliteit is nog wat te winnen op het Van Haestrechtcollege, maar daar wordt hard aan gewerkt. Als hiermee de medewerkers op één lijn komen te staan is dat een positieve start voor het vervolgonderzoek.

Terugblik

Dit onderzoek heeft er voor gezorgd dat ik het eerste onderzoeksdoel heb behaald. Al is dit gegaan met vallen en opstaan, pieken en dalen. Het onderzoeksdoel terug brengen naar een klein stukje om vanuit daar later nog vervolgonderzoek te gaan doen heeft veel tijd gekost. Er ontstaan gaandeweg vragen die je afleiden en je doen uitwijken van het onderzoeksdoel. Het heeft mijzelf veel geleerd en gebracht om zo intens met één onderdeel bezig te zijn. Maar ook verbaasd, soms positief en soms wat minder positief.

De respons vanuit de ouder(s)/ verzorger(s) klas bk1 van het Van Haestrechtcollege vond ik minimaal. Als van elke leerling uit klas bk1, één ouder/ verzorger de enquête had ingevuld zouden dat 25 mensen zijn. Van de 25 ouder(s)/ verzorger(s) zijn er 16 gestart en hebben er uiteindelijk 12 de gehele enquête afgerond. Dit was wel wat lag in de lijn van mijn verwachting, mede vanwege de lage respons die we als school krijgen op de digitale post die als school gestuurd wordt naar ouder(s)/ verzorger(s). Terwijl de laatste 2 jaar de meeste communicatie digitaal verloopt (afgezien van de persoonlijke gesprekken op ouderavonden etc.).

Daarentegen is de respons vanuit de collega's van het Van Haestrechtcollege groot geweest. Dertig personen zijn uitgenodigd voor de enquête en 26 medewerkers hebben hem daadwerkelijk ingevuld.

Binnen de twee verschillende enquêtes zaten een paar oneffenheden. Zo behoorden alle stellingen van de leerling enquête naast die van de ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers gelegd te kunnen worden. In één geval was de stelling dusdanig anders dat dat niet ging. Sommige stellingen konden volgens de respondenten gelezen worden als sociaal vaardig maar ook als sociaal onvaardig, wat voor verwarring kan zorgen. Dit kreeg ik mondeling terug vanuit mijn collega's na het invullen van de enquête. Het was erg fijn om de enquêtes te kunnen maken in het programma Qualtrics, mede vanwege de data analyse erna. Het programma kan nog zoveel meer dan het kleine stukje wat ik er nu van heb gebruikt.

Ondanks dat het af en toe met vallen en opstaan is gegaan is er uiteindelijk een onderzoeksverslag uitgekomen waar ik mee verder kan in een vervolgonderzoek en waar de school over kan nadenken in combinatie met de sociale kwaliteit.

8. Literatuurlijst

- Broerse, A., & Spreij, L. (2009). Parameters in de dynamiek van educatief partnerschap. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, 483-492.
- Centrum Jeugd en Gezin Maasland. (2017, november 6). Opgeroepen op november 6, 2017, van Website centrum jeugd en gezin: <http://www.centrumjeugdengezin-maasland.nl/jongeren-sociale-vaardigheden.html>
- Hulstijn, E., Boomsma, A., Cohen-Kettenis, P., & Mellenbergh, G. (2008). De Vragenlijst Sociale Vaardigheden van Jongeren. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 460-470.
- Mulligen, W., Gieles, P., & Nieuwenbroek, A. (2006). *Tussen thuis en school*. Leuven: Acco.
- Nelis, H., & Van Sark, Y. (2009). *Puberbrein binnenstebuiten*. Utrecht: Kosmos uitgevers B.V.
- Nieuwenbroek, A. (2003). *Ouders en leraren: partners in een dynamische driehoek*. Opgehaald van Ortho Consult.
- Prinsen, H. (2009). *Mijn kind een kanjer!* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Prinsen, H. (2014). *Trainersboek faalangst, examenvrees en sociale vaardigheden*. Tiel: Lannoo.
- Prinsen, H., Spaling, C., & Terpstra, A. (1999). *Sociale vaardigheidstraning*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Ruigrok, J. (2003). Contextuele leerlingbegeleiding. In J. Ruigrok, *Handboek leerlingbegeleiding, Toolkit De Leerling in Ontwikkeling*.

Figuurlijst

Figuur 1 Dynamische driehoek (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006)	11
Figuur 2 De groeirimte wordt beperkter naarmate ouders en kind samenvallen (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006).....	11
Figuur 3 De groeirimte is structureel los als de relatie tussen kind en school (docent) verbroken is (Mulligen, Gieles, & Nieuwenbroek, 2006).	12

Tabellijst

Tabel 1 Onderdeel uit enquête medewerkers en ouder(s)/ verzorger(s)	17
Tabel 2 Onderdeel enquête leerlingen klas bk1	18
Tabel 3 Contact maken: deelaspect vertellen 1	21
Tabel 4 Contact maken: deelaspect vertellen 2	21
Tabel 5 Iets moeilijks of iets lastigs zeggen: deelaspect verbaal	22
Tabel 6 Voor jezelf opkomen: deelaspect grenzen aangeven	22
Tabel 7 Voor jezelf opkomen: deelaspect samenwerken 1	23
Tabel 8 Voor jezelf opkomen: deelaspect samenwerken 2	23
Tabel 9 Voor jezelf opkomen: deelaspect gevoelens uiten	24
Tabel 10 Commentaar (feedback) ontvangen: deelaspect positief	24
Tabel 11 Commentaar (feedback) ontvangen: deelaspect negatief.....	25
Tabel 12 Sociaal (on)vaardig?	28

9. Bijlagen

Bijlage 1: Enquête ouder(s)/ verzorger(s) en medewerkers

Doel: Wat vinden de ouder(s)/ verzorger(s) van de leerlingen van klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege sociaal handig en sociaal onhandig gedrag.

Inleiding: Voor mijn onderzoek "Van sociaal (on)handig) naar sociaal handig(er)" ben ik op zoek naar wat ouder(s)/ verzorger(s) en leerlingen klas bk1 en de medewerkers van het Van Haestrechtcollege verstaan onder **sociaal vaardig gedrag** en **sociaal onvaardig gedrag**. Dit om te bekijken of alle drie de partijen dezelfde kant op staan om uiteindelijk, wanneer nodig, het gesprek aan te gaan wanneer er bij een leerling sprake is van sociaal onvaardig gedrag. Dit om te zorgen dat alle drie de partijen kunnen samenwerken om tot de juiste hulp en/of oplossing te komen.

De enquête bestaat uit stellingen die beantwoord worden door een keuze te maken uit twee opties: Is het gedrag wat beschreven staat in de stelling:

- sociaal vaardig gedrag (*Sociaal vaardig gedrag betekent dat je goed weet hoe en wat je kan doen*)
- of
- sociaal onvaardig gedrag (*Sociaal onvaardig gedrag betekent dat de dingen die je doet niet altijd handig zijn*)

Deze stellingen zijn verdeeld over vijf kernbegrippen binnen de sociale vaardigheden die terug te vinden zijn binnen de bestudeerde theorie. Per blok met stellingen staat bij welk kernbegrip ze horen.

Naast dat de enquête anoniem wordt afgenomen zullen alle antwoorden in vertrouwen worden behandeld en alleen gebruikt worden voor mijn onderzoek.

NB Waar "hij" staat mag ook "zij" gelezen worden.

Kernbegrip	Deelaspecten	Stellingen	Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Contact maken	Luisteren	De ander aankijken als hij tegen je praat.		
		Doorgaan waar je mee bezig bent als een ander iets tegen je vertelt.		
		Iemand onderbreken omdat je een vraag hebt.		
		De ander laten uitpraten		
	Vragen	Anderen aanspreken met hun naam.		

		Aan een ander vragen hoe het gaat en wat hij doet.		
		Een vraag meteen roepen wanneer die opkomt.		
		Op een rustig moment uitleg vragen wanneer iets onduidelijk is.		
	Vertellen	Gevonden informatie delen met anderen.		
		De ander betrekken bij je verhaal door vragen te stellen.		
		Onder het vertellen van je verhaal snel nog wat afmaken.		
		Aan één stuk door je verhaal vertellen.		
iets moeilijks of iets lastigs zeggen	Verbaal	Gemaakte fouten toegeven.		
		Rustig aangeven wanneer je het ergens niet mee eens bent.		
		Roepen naar de ander om stilte.		
		Een ander je probleem laten oplossen.		
	Non-verbaal	Laten zien hoe je je voelt.		
		Een ander het betaald zetten als die je gekwetst heeft.		
		Spullen van een ander gebruiken zonder toestemming.		
Gekke gebaren maken naar een ander om iets duidelijk te maken.				
Voor jezelf opkomen	Grenzen aangeven	Iemand terug pakken als deze jou iets heeft aangedaan.		
		Aangeven wat je niet fijn vindt.		
		De ander negeren als die iets doet wat je niet fijn vindt.		
		Net zo zuinig omgaan met spullen van een ander als met die van jezelf.		
	Samenwerken	In overleg de taken verdelen binnen een groep.		
		Eén iemand bepaald bij groepswork hoe het gaat gebeuren.		
		Klagen bij een ander als iemand niet goed meewerkt		
		Alles goed vinden wat anderen bedenken.		
	Gevoelens uiten	Gaan huilen als iemand iets tegen je zegt wat je niet fijn vindt.		
		Aangeven wat je wel en niet wilt.		

		Lachen als iets mis gaat bij een ander.		
		Spijt betuigen als je iemand gekwetst hebt.		
Commentaar (feedback) ontvangen	Positief	De ander bedanken voor de feedback.		
		Je ongemakkelijk voelen als je een compliment krijgt.		
		Iets terug doen voor een ander.		
		Blij worden als een ander je vertelt dat je iets goed doet.		
	Negatief	Boos worden als iemand commentaar geeft.		
		Commentaar ontvangen en bekijken wat je ermee kan doen.		
		Feedback naast je neerleggen en op dezelfde manier doorgaan.		
Leerpunten uit feedback halen voor een volgende keer.				
Commentaar (feedback) geven	Positief	Complimentje geven aan een ander als die iets goed doet.		
		Benoemen als iets goed gaat.		
		Opkomen voor een ander.		
		Lachen om grapjes en leuke verhalen van anderen.		
	Negatief	Opmerkingen maken over fouten van anderen.		
		Uitleggen waarom iets niet goed is.		
		Anderen voor gek zetten als ze iets fout doen.		
		Uitleggen aan de ander dat hij ervan kan leren.		

Bijlage 2: Enquête leerlingen klas bk1

Doel: Wat vinden de leerlingen van klas BK1 van het Van Haestrechtcollege sociaal handig en sociaal onhandig gedrag.

Inleiding: Voor een onderzoek wat ik aan het doen ben voor onze school, het Van Haestrechtcollege, wil ik weten wat leerlingen bk1, maar ook jullie ouder(s)/ verzorger(s) en de medewerkers van school sociaal vaardig gedrag en sociaal onvaardig gedrag vinden.

De lijst hierna bestaat uit situaties die beantwoord worden door een keuze te maken uit:

- Is het gedrag wat beschreven staat volgens jou sociaal vaardig gedrag
(*Sociaal vaardig gedrag betekent dat je goed weet hoe en wat je kan doen*)
- of
- Is het gedrag wat beschreven staat volgens jou sociaal onvaardig gedrag.
(*Sociaal onvaardig gedrag betekent dat de dingen die je doet niet altijd handig zijn*)

De situaties in de vragenlijst horen bij vijf verschillende sociale vaardigheden. Het gaat er niet om hoe jij het zou doen, maar wat je van het gedrag vindt. Naast dat de enquête anoniem wordt afgenomen zullen alle antwoorden in vertrouwen worden behandeld en alleen gebruikt worden voor mijn onderzoek.

Kernbegrip	Deelaspecten	Stellingen	Sociaal vaardig gedrag	Sociaal onvaardig gedrag
Contact maken	Luisteren	Saar kijkt de ander aan als die tegen haar praat.		
		Saar gaat door waar ze mee bezig bent als iemand iets tegen haar vertelt.		
		Saar onderbreekt de docent omdat ze een vraag heeft.		
		Saar laat de ander uitpraten.		
	Vragen	Saar spreekt anderen aan met hun naam.		
		Saar vraagt aan een klasgenoot hoe het met hem gaat.		

		Saar roept haar vraag door de klas.		
		Als ze iets niet snapt, vraagt Saar op een rustig moment uitleg aan de docent.		
	Vertellen	Saar deelt met anderen de informatie die ze heeft gevonden.		
		Saar stelt vragen aan de ander tijdens haar verhaal.		
		Saar vertelt haar verhaal aan haar achterbuurman in de klas.		
		Saar vertelt aan één stuk door haar verhaal.		
	iets moeilijks of iets lastigs zeggen	Verbaal	Duuk geeft toe als hij een fout heeft gemaakt.	
Duuk vertelt rustig als hij het er niet mee eens is.				
Duuk roept "stil" door de klas tegen de leerlingen die nog aan het praten zijn.				
Duuk vraagt aan een ander om zijn probleem op te lossen.				
Non-verbaal		Duuk laat zien hoe hij zich voelt.		
		Duuk zet het de ander betaald wanneer hij gekwetst is.		
		Duuk gebruikt spullen van een klasgenoot zonder het te vragen.		
		Duuk maakt gekke gebaren naar anderen om te laten zien wat je er van vindt.		
Voor jezelf opkomen	Grenzen aangeven	Iemand heeft Juul zijn spullen kapot gemaakt en hij doet het terug.		
		Juul geeft op een rustige manier aan dat hij iets niet fijn vindt.		
		Juul negeert het wanneer iemand iets doet wat hij niet wil.		
		Juul is net zo netjes met spullen van een ander als met die van hemzelf.		
	Samenwerken	De taken binnen het groepje worden eerlijk verdeeld.		
		Hoe Juul het bedacht heeft, zo gaat het gebeuren.		
		Juul klaagt bij de docent als een klasgenoot niet goed mee werkt.		
		Juul vindt alles goed wat anderen in het groepje bedenken.		
	Gevoelens uiten	Juul gaat huilen als iemand iets doet wat hij niet fijn vindt.		

		Juul geeft aan wat hij fijn vindt.		
		Juul lacht als er bij anderen iets mis gaat.		
		Juul laat zien dat hij spijt heeft als hij iemand gekwetst heeft.		
Commentaar (feedback) ontvangen	Positief	Lara bedankt de ander voor de tips.		
		Lara wordt verlegen van een compliment.		
		Lara doet iets terug voor een ander.		
		Lara wordt blij als een ander haar verteld dat ze iets goed doet.		
	Negatief	Lara wordt boos als iemand haar commentaar geeft.		
		Lara leert van de feedback en de tips.		
		Lara legt het commentaar naast zich neer en gaat door waar ze mee bezig bent.		
		Lara haalt tips uit het commentaar wat ze gekregen heeft.		
Commentaar (feedback) geven	Positief	Mees geeft een complimentjes.		
		Mees vertelt als iemand iets goed doet.		
		Mees komt op voor een klasgenoot.		
		Mees lacht om grapjes en leuke verhalen van anderen.		
	Negatief	Mees maakt opmerkingen over fouten van anderen.		
		Mees legt uit waarom iets niet goed is.		
		Mees zet anderen voor schut als die iets fout doen.		
		Mees legt uit dat je van de tips iets kan leren.		

Bijlage 3: Uitwerking enquête

Kernbegrip	Deelaspecten	Stellingen	Leerlingen klas bk1 Totaal 23				Stellingen	Medewerkers Van Haestrechtcollege Totaal 26				Ouder(s)/ verzorger(s) leerlinge klas bk1 Totaal 16 (12 volledig ingevuld)			
			Sociaal vaardig		Sociaal onvaardig			Sociaal vaardig		Sociaal onvaardig		Sociaal vaardig		Sociaal onvaardig	
Contact maken	Luisteren	Saar kijkt de ander aan als die tegen haar praat.	91,3%	21	8,7%	2	De ander aankijken als die tegen je praat.	96,2%	25	3,8%	1	100%	16	0 %	0
		Saar gaat door waar ze mee bezig bent als iemand iets tegen haar vertelt.	13,0%	3	87,0%	20	Doorgaan waar je mee bezig bent als een ander iets tegen je vertelt.	7,7%	2	92,3%	24	25 %	4	75%	12
		Saar onderbreekt de docent omdat ze een vraag heeft.	21,7%	5	78,3%	18	Iemand onderbreken als die praat omdat je een vraag hebt.	0%	0	100%	26	18,7%	3	81,2%	13
		Saar laat de ander uitpraten.	100%	23	0%	0	De ander laten uitpraten	100%	26	0%	0	100%	16	0 %	0
	Vragen	Saar spreekt anderen aan met hun naam.	95,7%	22	4,3%	1	Anderen aanspreken met hun naam.	100%	26	0%	0	100%	16	0 %	0
		Saar vraagt aan een klasgenoot hoe het met hem gaat.	100%	23	0%	0	Aan een ander vragen hoe het gaat en wat hij doet.	96,2%	25	3,8%	1	100%	16	0 %	0

		Saar roept haar vraag door de klas.	4,3%	1	95,7%	22	Een vraag meteen roepen wanneer die opkomt.	0%	0	100%	26	18,7%	3	81,3%	13
		Saar vraagt op een rustig moment extra uitleg aan de docent	100%	23	0%	0	Op een rustig moment uitleg vragen wanneer iets onduidelijk is.	100%	26	0%	0	100%	16	0%	0
	Vertellen	Saar deelt met anderen de informatie die ze heeft gevonden.	91,3%	21	8,7%	2	Gevonden informatie delen met anderen.	100%	26	0%	0	93,8%	15	6,2%	1
		Saar stelt vragen aan de ander tijdens haar verhaal.	60,9%	14	39,1%	9	De ander betrekken bij je verhaal door vragen te stellen.	96,2%	25	3,8%	1	100%	16	0%	0
		Saar vertelt haar verhaal aan haar achterbuurman in de klas.	26,1%	6	73,9%	17	Onder je verhaal nog snel wat afmaken.	11,5%	3	88,5%	23	25%	4	75%	12
		Saar vertelt aan één stuk door haar verhaal.	69,6%	16	30,4%	7	Aan één stuk door je verhaal vertellen.	0%	0	100%	26	25%	4	75%	12
iets moeilijks of iets lastigs zeggen	Verbaal	Duuk geeft toe als hij een fout heeft gemaakt.	100%	23	0%	0	Gemaakte fouten toegeven.	100%	26	0%	0	93,8%	15	6,2%	1
		Duuk vertelt rustig als hij het er niet mee eens is.	100%	23	0%	0	Rustig aangeven wanneer je het	100%	26	0%	0	100%	16	0%	0

							ergens niet mee eens bent.									
		Duuk roept "stil" door de klas tegen de leerlingen die nog aan het praten zijn.	73,9%	17	26,1%	6	Roepen naar de ander om stilte.	23,1%	6	76,9%	20	31,2%	5	68,8%	11	
		Duuk laat een ander zijn probleem oplossen.	4,3%	1	95,7%	22	Een ander je probleem laten oplossen.	11,5%	3	88,5%	23	31,2%	5	68,8%	11	
	Non-verbaal	Duuk laat zien hoe hij zich voelt.	91,3%	21	8,7%	2	Laten zien hoe je je voelt.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0	
		Duuk zet het de ander betaald wanneer hij gekwetst is.	21,7%	5	78,3%	18	Een ander het betaald zetten als die je gekwetst heeft..	3,8%	1	96,2%	25	33,3%	4	66,7%	8	
		Duuk gebruikt vaak spullen van een klasgenoot zonder het te vragen.	4,3%	1	95,7%	22	Spullen van een ander gebruiken zonder toestemming.	0%	0	100%	26	25%	3	75%	9	
		Duuk maakt gebaren naar anderen om te laten zien dat hij boos is.	26,1%	6	73,9%	17	Gekke gebaren maken naar een ander om iets duidelijk te maken.	3,8%	1	96,2%	25	33,3%	4	66,7%	8	
Voor jezelf opkomen	Grenzen aangeven	Iemand heeft Juul zijn spullen kapot gemaakt en hij doet het terug.	17,4%	4	82,6%	19	Iemand terug pakken als deze jou iets heeft aangedaan.	3,8%	1	96,2%	25	18,7%	3	81,3%	13	

		Juul geeft op een rustige manier aan dat hij iets niet fijn vindt.	100%	23	0%	0	Aangeven wat je niet fijn vindt.	100%	26	0%	0	100%	16	0 %	0
		Juul negeert het wanneer iemand iets doet wat hij niet wil.	69,6%	16	30,4%	7	De ander negeren als die iets doet wat je niet fijn vindt.	26,9%	7	73,1%	19	50%	8	50%	8
		Juul is net zo netjes met spullen van een ander als met die van hemzelf.	100%	23	0%	0	Net zo zuinig omgaan met spullen van een ander als met die van jezelf.	92,3%	24	7,7%	2	93,8%	15	6,2%	1
	Samenwerken	De taken binnen het groepje worden eerlijk verdeeld.	100%	23	0%	0	In overleg de taken verdelen binnen een groep.	100%	26	0%	0	100%	16	0 %	0
		Hoe Juul het bedacht heeft, gaat het gebeuren.	13,0%	3	87,0%	20	Eén iemand bepaald bij groepswork hoe het gaat gebeuren.	11,5%	3	88,5%	23	31,2%	5	68,8%	11
		Juul klaagt bij de docent als een klasgenoot niet goed mee werkt.	56,5%	13	43,5%	10	Klagen bij een ander als iemand niet goed meewerkt	11,5%	3	88,5%	23	18,7%	3	81,3%	13
		Juul vindt alles goed wat anderen in het groepje bedenken.	69,6%	16	30,4%	7	Alles goed vinden wat anderen bedenken.	0%	0	100%	26	25 %	4	75%	12

	Gevoelens uiten	Juul gaat huilen als iemand iets doet wat hij niet fijn vindt.	43,5%	10	56,5%	13	Je gevoel negeren als iemand iets tegen je zegt wat je niet fijn vindt.	15,4%	4	84,6%	22	33,3%	4	66,7%	8
		Juul geeft aan wat hij fijn vindt.	100%	23	0%	0	Aangeven wat je wel en niet wilt.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0
		Juul lacht als er bij anderen iets mis gaat.	0%	0	100%	23	Lachen als iets mis gaat bij een ander.	0%	0	100%	26	25%	3	75%	9
		Juul laat zien dat hij spijt heeft als hij iemand gekwetst heeft.	95,7%	22	4,3%	1	Spijt betuigen als je iemand gekwetst hebt.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0
Commentaar (feedback) ontvangen	Positief	Lara bedankt de ander voor de tips.	100%	23	0%	0	De ander bedanken voor de feedback.	100%	26	0%	0	100%	16	0%	0
		Lara wordt verlegen van een compliment.	82,6%	19	17,4%	4	Je ongemakkelijk voelen als je een compliment krijgt.	11,5%	3	88,5%	23	56,2%	9	43,8%	7
		Lara doet iets terug voor een ander.	100%	23	0%	0	Iets terug doen voor een ander.	100%	26	0%	0	100%	16	0%	0
		Lara wordt blij als een ander haar verteld dat ze iets goed doet.	100%	23	0%	0	Blij worden als een ander je verteld dat je iets goed doet.	100%	26	0%	0	100%	16	0%	0

	Negatief	Lara wordt boos als iemand haar commentaar geeft.	21,7%	5	78,3%	18	Boos worden als iemand commentaar geeft.	0%	0	100%	26	25%	3	75%	9
		Lara leert van de feedback en de tips.	95,7%	22	4,3%	1	Door de feedback het anders gaan aanpakken.	96,2%	25	3,8%	1	100%	12	0%	0
		Lara legt het commentaar naast zich neer en gaat door waar ze mee bezig bent.	95,7%	22	4,3%	1	Feedback naast je neerleggen en op je eigen manier doorgaan.	3,8%	1	96,2%	25	33,3%	4	66,7%	8
		Lara wordt verdrietig van commentaar.	47,8%	11	52,2%	12	Commentaar oppakken als positieve kritiek.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0
Commentaar (feedback) geven	Positief	Mees geeft complimentjes aan anderen.	100%	23	0%	0	Complimentje geven aan een ander als die iets goed doet.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0
		Mees vertelt als iemand iets goed doet.	100%	23	0%	0	Benoemen als iets goed gaat.	96,2%	25	3,8%	1	91,7%	11	8,3%	1
		Mees komt op voor een klasgenoot.	100%	23	0%	0	Opkomen voor een ander.	100%	26	0%	0	100%	12	0%	0
		Mees lacht om grapjes en leuke verhalen van anderen.	100%	23	0%	0	Lachen om grapjes en leuke verhalen van anderen.	96,2%	25	3,8%	1	100%	12	0%	0

	Negatief	Mees maakt opmerkingen over fouten van anderen.	17,4%	4	82,6%	19	Opmerkingen maken over fouten van anderen.	11,5%	3	88,5%	23	25%	4	75%	12
		Mees legt uit waarom iets niet goed is.	95,7%	22	4,3%	1	Uitleggen waarom iets niet goed is.	96,2%	25	3,8%	1	100%	16	0 %	0
		Mees zet anderen voor schut als die iets fout doen.	0%	0	100%	23	Anderen voor schut zetten als ze iets fout doen.	0%	0	100%	26	18,7%	3	81,3%	13
		Mees legt uit dat je van de tips iets kan leren.	100%	23	0%	0	Tips geven voor een volgende keer.	100%	26	0%	0	100%	16	0 %	0

Bijlage 4 De Vragenlijst Sociale Vaardigheden van Jongeren

Onderdeel uit het artikel uit het Tijdschrift voor Orthopedagogiek (Hulstijn, Boomsma, Cohen-Kettenis, & Mellenbergh, 2008). De Vragenlijst Sociale Vaardigheden van Jongeren (VSVJ) is gebruikt als inspiratiebron voor de stellingen binnen de enquêtes voor de leerlingen, medewerkers en ouder(s)/ verzorger(s).

Items VSVJ-schalen Prosociaal gedrag en Sociaal ongepast gedrag voor kinderen en adolescenten
(© 2006 Elmar Hulstijn p/a Boom test uitgevers)

Item-tekst	VSVJ Schaal Prosociaal gedrag	VSVJ Schaal Sociaal ongepast	Kinderen	Adolescenten
Ik vrolijk een vriend(in) op die verdrietig is.	X		X	X
Ik voel me blij wanneer iemand iets goed doet.	X		X	X
Ik loop naar anderen toe om een gesprek te beginnen.	X		X	
Ik zeg 'dank je wel' en ben blij wanneer iemand iets voor me doet.	X		X	X
Ik kan vriend(inn)en maken.	X		X	X
Ik kan voor een vriend(in) in de bres springen.	X		X	X
Ik kijk anderen aan wanneer zij spreken.	X		X	X
Ik deel wat ik heb met anderen.	X			X
Ik laat mijn gevoelens zien.	X		X	X
Ik ben even zorgvuldig met spullen van een ander als met die van mezelf.	X			X
Ik spreek anderen met hun naam aan.	X			X
Ik vraag of ik kan helpen.	X		X	X
Ik stel vragen wanneer ik met anderen praat.	X		X	X
Ik heb spijt wanneer ik iemand pijn doe.	X		X	X

Item-tekst	VSVJ Schaal Pro sociaal gedrag	VSVJ Schaal Sociaal ongepast	Kinderen	Adolescenten
Ik doe mee met andere jongeren.	X		X	
Ik doe iets terug wanneer iemand iets voor me gedaan heeft.	X		X	X
Ik vraag aan anderen hoe het met ze gaat en wat zij doen enz.	X		X	X
Ik lach om grapjes en leuke verhalen van anderen.	X		X	X
Ik bedreig anderen.		X	X	X
Ik word gemakkelijk boos.		X	X	
Ik klaag veel.		X	X	
Ik onderbreek iemand die aan het praten is.		X	X	
Ik gebruik zonder toestemming spullen van een ander.		X	X	X
Ik sla anderen wanneer ik boos ben.		X	X	
Ik kijk lelijk (boos) naar andere jongeren.		X	X	X
Ik maak aanmerkingen op fouten van anderen.		X	X	X
Ik lieg om mijn zin te krijgen.		X	X	X
Ik probeer anderen boos te maken		X	X	X
Ik zet anderen voor gek.		X		X
Ik maak irritante geluiden (boeren, snuiven, enz.).		X	X	X
Ik ben even zorgvuldig met spullen van een ander als met die van mezelf.		X	X	
Ik spreek te luid.		X	X	X
Ik raak dikwijls betrokken bij vechtpartijen.		X	X	X
Ik treiter anderen.		X	X	X
Ik wil het de ander betaald zetten wanneer ik gekwetst word.		X	X	X